

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра обліку та аудиту

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на тему: КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНА РОБОТА ДІЯЛЬНОСТІ НЕ
ПРИБУТКОВИХ УСТАНОВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ

Здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня

II курсу, ОМА- 24-1 ГРУПИ,
спеціальності

071 «Облік і оподаткування»

освітня програма «Державний аудит;
судово-економічна експертиза у фінансових
розслідуваннях»

підпис здобувача
вищої освіти

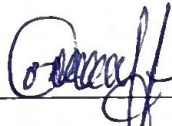
Горбач Андрій
Володимирович

Науковий керівник

підпис керівника

Савченко А.М.,
к.е.н., доцент

Керівник освітньо-
професійної програми

підпис керівника ОПП

Рябчук О.Г.
к.е.н., доцент

Допущено до захисту за рішенням кафедри обліку та аудиту

протокол від «19» січня 2026 № 13

Завідувач кафедри

підпис

Лісовий А.В.,
д.е.н., професор

Ірпінь – 2026

Регистрація № 4 19.01.2026 [signature]
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 19.01.2026 [signature]
(до захисту, на доопрацювання) (дата)

Результат захисту 80/В/4 03.02.2026 [signature]
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: [signature] Лавренкова І.М.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

Члени комісії: [signature] Лісовий Н.В.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

[signature] Савченко А.М.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

[signature] Панасюк О.В.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, ПІБ
ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НАУКОВИМ КЕРІВНИКОМ				
міст роботи (наукова і практична цінність роботи, її наукова новизна, глибина дослідження, здатність екстраполяції теоретичних висновків до практичних ситуацій, наявність сильних і слабких сторін, логічність та послідовність викладення матеріалу тощо)	від 0 до 30	25		Оксен
рівень підготовки здобувача (владання професійною термінологією, здатність здійснювати аналіз, приймати рішення, розробляти пропозиції тощо)	від 0 до 10	7		Оксен
якість виконання роботи здобувача до вимог наукової роботи (дотримання графіку, умовного плану, урахування пропозицій наукового керівника, оформлення тощо)	від 0 до 10	7		Оксен
СУМА БАЛІВ	від 0 до 50	39		Оксен

ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
вступна промова	від 0 до 10	10		
здатковий матеріал	від 0 до 5	5		
якість виконання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	24		
спробація (участь у конференціях, публікація статті)	від 0 до 10	2		Оксен
СУМА БАЛІВ	від 0 до 50	41		Оксен
ВІСЬОТКОВА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	80		Оксен

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ				
Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
80	B	4	08.02.2016	Оксен

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС		
Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	3 (задовільно)
60-69	D	
50-59	E	
35-49	EX	2 (незадовільно)

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕПРИБУТКОВИХ УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ	6
1.1. Економічна сутність, ознаки та класифікація неприбуткових установ і організацій в Україні	6
1.2. Нормативно-правове регулювання та особливості ведення бухгалтерського обліку у неприбуткових установах і організаціях	12
1.3. Діяльність і фінансовий стан Державного податкового університету як неприбуткової установи	18
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНОЇ РОБОТИ У НЕПРИБУТКОВИХ УСТАНОВАХ І ОРГАНІЗАЦІЯХ	24
2.1. Організація внутрішнього та зовнішнього контролю діяльності неприбуткових установ і організацій	24
2.2. Методичні підходи до податкового, фінансового та облікового контролю в неприбутковому секторі	28
2.3. Типові порушення у веденні бухгалтерського обліку та використанні коштів неприбутковими установами: ризики та наслідки	34
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНОЇ РОБОТИ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПРИБУТКОВИХ УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ	40
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження Сучасний етап розвитку соціально-економічних відносин в Україні характеризується зростанням ролі неприбуткових установ і організацій у забезпеченні суспільних потреб, реалізації державної соціальної політики, розвитку освіти, науки, культури та публічних сервісів. Водночас розширення масштабів їх діяльності супроводжується підвищенням вимог до прозорості використання фінансових ресурсів, дотримання цільового характеру фінансування та забезпечення належного рівня фінансової дисципліни. У цих умовах особливої актуальності набуває контрольно-перевірочна робота діяльності неприбуткових установ і організацій як інструмент забезпечення законності, ефективності та результативності їх функціонування.

Наукові дослідження вітчизняних учених свідчать, що система контролю у неприбутковому секторі має низку специфічних ознак, зумовлених відсутністю мети отримання прибутку, особливим порядком формування доходів і витрат, а також спеціальним податковим статусом таких установ [4; 8; 45]. Як зазначає Ф. Ф. Бутинець, бухгалтерський облік є ключовою інформаційною базою для здійснення фінансового контролю та перевірочних процедур, особливо в умовах використання бюджетних і цільових коштів [6; 7]. У працях М. Т. Білухи та Є. В. Калюги підкреслюється, що ефективність державного фінансового контролю значною мірою залежить від якості обліково-аналітичного забезпечення та дотримання принципів прозорості й підзвітності [4; 26].

Проблематика обліку та контролю в неприбуткових установах також активно досліджується С. В. Свірко, Л. А. Лахтіоною, Н. В. Глебовою, які наголошують на необхідності адаптації методик бухгалтерського обліку до потреб контролю та перевірки використання коштів [9; 30; 45]. Водночас, незважаючи на наявність значного наукового доробку, питання комплексного поєднання бухгалтерського обліку, податкового контролю та контрольно-

перевірочної роботи в діяльності конкретних неприбуткових установ залишаються недостатньо систематизованими.

Особливої уваги потребує дослідження контрольно-перевірочної роботи на базі закладів вищої освіти, зокрема Державного податкового університету, який поєднує статус неприбуткової установи з виконанням важливих освітніх і наукових функцій. Це зумовлює потребу в удосконаленні підходів до організації обліку, внутрішнього контролю та перевірочних процедур з боку контролюючих органів [14; 17; 42]. У зв'язку з цим обрана тема дослідження є актуальною, теоретично значущою та практично спрямованою.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення контрольно-перевірочної роботи діяльності неприбуткових установ і організацій на основі розвитку системи бухгалтерського обліку, аналітичного забезпечення та внутрішнього фінансового контролю в сучасних умовах.

Виконання поставленої мети передбачає постановлення та вирішення подальший головних **завдань**:

- дослідити економічну сутність, ознаки та класифікаційні особливості неприбуткових установ і організацій у системі публічних фінансів;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання діяльності неприбуткових установ з позицій бухгалтерського обліку та фінансового контролю;
- розкрити особливості організації та ведення бухгалтерського обліку у неприбуткових установах як інформаційної бази контрольно-перевірочної роботи;
- охарактеризувати фінансовий стан і специфіку діяльності Державного податкового університету як неприбуткової установи;
- дослідити організацію внутрішнього та зовнішнього контролю діяльності неприбуткових установ і організацій;
- виявити типові порушення та ризики у сфері обліку й використання коштів неприбутковими установами;

- оцінити ефективність чинних підходів до контрольно-перевірочної роботи в неприбутковому секторі;
- обґрунтувати напрями удосконалення контрольно-перевірочної роботи діяльності неприбуткових установ і організацій на основі розвитку обліково-аналітичного забезпечення.

Об’єктом магістерської роботи є діяльність неприбуткових установ і організацій у процесі формування, обліку, використання та контролю фінансових ресурсів у системі бухгалтерського обліку та оподаткування.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та організаційно-практичних підходів до здійснення контрольно-перевірочної роботи діяльності неприбуткових установ і організацій у частині бухгалтерського обліку, податкового контролю та перевірки цільового використання коштів.

Методи дослідження. У процесі виконання дипломної роботи, відповідно до сформованого плану, було здійснено послідовний аналіз теоретичних засад, облікових і контрольних аспектів діяльності неприбуткових установ, а також практичне дослідження на базі Державного податкового університету. Для досягнення мети використано загальнонаукові методи пізнання (аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення) – для розкриття економічної сутності та класифікації неприбуткових установ. Методи порівняння та систематизації застосовано при дослідженні нормативно-правового регулювання й організації бухгалтерського обліку. Економіко-аналітичні методи (горизонтальний і вертикальний аналіз, коефіцієнтний аналіз) використано для оцінки фінансового стану. Методи документального контролю та логічного узагальнення – для виявлення порушень і формування напрямів удосконалення контрольно-перевірочної роботи.

Інформаційною базою дослідження становили норми чинного законодавства України з питань бухгалтерського обліку, оподаткування та контролю діяльності неприбуткових установ і організацій, зокрема

Податковий кодекс України та законодавчі акти у сфері фінансової звітності. У роботі використано матеріали Державної податкової служби України, Державної аудиторської служби, Рахункової палати, фінансову й податкову звітність Державного податкового університету, первинні облікові документи, внутрішні нормативні акти та наукові праці вітчизняних учених.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕПРИБУТКОВИХ УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ

1.1. Економічна сутність, ознаки та класифікація неприбуткових установ і організацій в Україні.

Неприбуткові установи і організації є важливою складовою інституційної структури національної економіки України, оскільки забезпечують реалізацію суспільно значущих функцій у сферах освіти, науки, охорони здоров'я, соціального захисту, культури та розвитку громадянського суспільства. На відміну від комерційних суб'єктів господарювання, їх діяльність не спрямована на одержання прибутку як кінцевої мети, а орієнтована на досягнення визначених статутом цілей. Така специфіка зумовлює особливості формування фінансових ресурсів, їх використання, а також організації бухгалтерського обліку, оподаткування та контрольно-перевірочної роботи [6; 8; 45].

Вагомий внесок у дослідження проблематики функціонування неприбуткових установ і організацій зробили вітчизняні науковці, які розглядали її крізь призму бухгалтерського обліку, податкового регулювання та фінансового контролю. Зокрема, у працях Ф. Ф. Бутинця обґрунтовано необхідність адаптації традиційної системи бухгалтерського обліку до умов діяльності неприбуткових організацій із урахуванням їх цільової спрямованості [6]. М. Т. Білуха та О. А. Петрик акцентують увагу на контрольній функції обліку в неприбутковому секторі, підкреслюючи його роль як інструменту забезпечення законності та фінансової дисципліни [4; 30]. С. В. Свірко, Н. В. Глебова та Л. В. Чижевська досліджують методичні аспекти обліку доходів і витрат неприбуткових організацій, звертаючи увагу на проблеми відображення цільового фінансування та формування звітності [9; 45]. Водночас аналіз наукових джерел свідчить про фрагментарність підходів до поєднання облікових і контрольно-перевірочних аспектів діяльності

неприбуткових установ, що зумовлює потребу в комплексному дослідженні зазначеної проблематики

У науковій літературі економічна сутність неприбуткових установ трактується багатогранно. Ф. Ф. Бутинець розглядає неприбуткові організації як суб'єкти господарювання, що здійснюють повний комплекс фінансово-господарських операцій, однак не мають права на розподіл отриманих доходів між засновниками [6]. М. Т. Білуха акцентує увагу на контрольній складовій їх діяльності, підкреслюючи, що неприбуткові установи є елементом системи перерозподілу фінансових ресурсів, що потребує посиленого державного та внутрішнього фінансового контролю [4]. С. В. Свірко наголошує на специфічному характері бухгалтерського обліку в неприбуткових організаціях, зокрема щодо обліку цільового фінансування та витрат за напрямками діяльності [45].

Таблиця 1.1.

**Наукові підходи до трактування економічної сутності
неприбуткових установ і організацій**

Автор	Науковий підхід	Сутнісна характеристика	Значення для обліку і контролю
Бутинець Ф. Ф.	Господарсько-обліковий	Суб'єкти господарювання без мети отримання прибутку	Необхідність повноцінного бухгалтерського обліку
Білуха М. Т.	Фінансово-контрольний	Перерозподіл фінансових ресурсів	Посилений фінансовий контроль
Свірко С. В.	Обліково-аналітичний	Специфічна модель обліку доходів і витрат	Особливі методики обліку
Глебова Н. В.	Інституційний	Соціальна спрямованість діяльності	Нормативна диференціація процедур

Джерело: побудовано авторами на основі [4; 6; 9; 45]

Законодавче визначення неприбуткових організацій закріплене у Податковому кодексі України, який встановлює критерії набуття та збереження неприбуткового статусу, а також передбачає ведення Реєстру неприбуткових установ і організацій [41]. Використання доходів виключно за цільовим призначенням є ключовою умовою перебування в Реєстрі, що безпосередньо впливає на побудову системи бухгалтерського й податкового обліку.

Таблиця 1.2.

**Ключові ознаки неприбуткових установ і організацій та їх
обліково-контрольне значення**

Ознака	Зміст	Обліково-контрольні наслідки
Відсутність мети отримання прибутку	Прибуток не є результатом діяльності	Орієнтація обліку на контроль витрат
Цільове використання коштів	Використання лише за статутними напрямками	Облік цільового фінансування
Заборона розподілу доходів	Неможливість виплат засновникам	Підвищені перевірочні вимоги
Спеціальний податковий статус	Реєстрація в Реєстрі ДПС	Податковий контроль відповідності
Публічна підзвітність	Соціальна значущість діяльності	Розширена фінансова звітність

Джерело: сформовано на основі [6; 8; 14; 23; 45]

Систематизація неприбуткових організацій потребує їх класифікації за різними критеріями, що має важливе практичне значення для організації бухгалтерського обліку та контрольно-перевірочної роботи.

Визначені ознаки неприбуткових установ і організацій формують методологічне підґрунтя для їх подальшої систематизації та класифікації. Саме сукупність таких характеристик, як відсутність мети одержання прибутку, цільовий характер використання фінансових ресурсів, заборона розподілу доходів та спеціальний податковий статус, зумовлює необхідність диференційованого підходу до організації бухгалтерського обліку і контрольно-перевірочної роботи. У практичній площині це означає, що єдина модель обліку не може бути універсальною для всіх неприбуткових суб'єктів, оскільки різняться як джерела фінансування, так і напрями використання коштів та рівень контрольних ризиків [6; 23; 45].

У науковій літературі підкреслюється, що класифікація неприбуткових організацій має не лише теоретичне, а й прикладне значення, оскільки безпосередньо впливає на вибір методів бухгалтерського обліку, податкового адміністрування та форм державного фінансового контролю [4; 8]. Зокрема, бюджетні установи, громадські організації та благодійні фонди істотно відрізняються між собою за правовим статусом, структурою фінансових

ресурсів і рівнем підзвітності, що зумовлює різний ступінь втручання контролюючих органів та різні вимоги до документального підтвердження операцій.

Крім того, класифікація неприбуткових установ є необхідною умовою ідентифікації потенційних податкових ризиків. Недотримання критеріїв неприбутковості або порушення вимог щодо цільового використання коштів може призвести до втрати спеціального податкового статусу, що, у свою чергу, має істотні фінансові наслідки для організації [41]. Тому з позицій спеціальності «Облік і оподаткування» класифікація неприбуткових організацій доцільна не лише за організаційно-правовими ознаками, а й за джерелами фінансування, характером витрат та рівнем контрольної значущості, що дозволяє більш обґрунтовано будувати систему обліку і контрольно-перевірочної роботи.

Саме з урахуванням наведених положень у подальшому доцільно здійснити класифікацію неприбуткових установ і організацій за критеріями, що мають безпосереднє значення для бухгалтерського обліку, оподаткування та фінансового контролю, що представлено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

**Класифікація неприбуткових установ і організацій в Україні з
позицій обліку та контролю**

Критерій	Види	Облікові особливості	Контрольний акцент
Організаційно-правова форма	Бюджетні установи, ГО, благодійні фонди	Кошторисний та цільовий облік	Бюджетний і податковий контроль
Джерела фінансування	Бюджетні кошти, гранти, пожертви	Облік надходжень за джерелами	Контроль цільового використання
Сфера діяльності	Освіта, наука, соціальна сфера	Галузева специфіка витрат	Галузеві ризики

Джерело: узагальнено на основі [8; 21; 45]

Запропонована класифікація неприбуткових установ і організацій дозволяє не лише систематизувати їх різноманіття, а й поглиблено оцінити особливості організації бухгалтерського обліку та контрольно-перевірочної роботи залежно від типу суб'єкта. Кожна з виділених класифікаційних груп

характеризується специфічною структурою фінансових ресурсів, різним рівнем регламентації діяльності та неоднаковим ступенем контрольного ризику, що обумовлює необхідність застосування диференційованих підходів до облікового забезпечення управління [6; 45].

Зокрема, бюджетні установи функціонують у межах жорстко регламентованого правового поля, використовують кошти державного або місцевих бюджетів і підлягають постійному зовнішньому фінансовому контролю з боку органів державної влади. Це зумовлює домінування кошторисного методу планування та обліку, підвищені вимоги до документального оформлення господарських операцій і посилену увагу до дотримання бюджетної дисципліни. Натомість громадські та благодійні організації характеризуються більш гнучкою моделлю фінансування, що базується на добровільних внесках, грантах і пожертвах, однак саме ця гнучкість підвищує ризики нецільового використання коштів та втрати неприбуткового статусу у разі порушення вимог податкового законодавства [23; 41].

З позицій спеціальності «Облік і оподаткування» важливо підкреслити, що класифікація неприбуткових організацій має безпосередній вплив на формування їх податкових зобов'язань і порядок податкового контролю. Незалежно від виду, усі неприбуткові організації перебувають під постійною увагою контролюючих органів у частині дотримання критеріїв неприбутковості, однак обсяг і спрямованість перевірочних заходів істотно відрізняються залежно від організаційно-правової форми та джерел фінансування. Це обумовлює необхідність чіткого розмежування неприбуткових суб'єктів не лише між собою, а й у порівнянні з комерційними підприємствами.

У науковій літературі наголошується, що саме порівняльний аналіз неприбуткових і комерційних організацій дозволяє найбільш повно розкрити специфіку економічної природи неприбуткового сектору, окреслити межі застосування традиційних облікових підходів та обґрунтувати потребу в

спеціалізованих методах обліку й контролю [6; 30; 45]. Такий аналіз є необхідним для ідентифікації принципових відмінностей у цілях діяльності, формуванні фінансових результатів, податковому навантаженні та організації контрольно-перевірочної роботи, що зумовлює доцільність подальшого порівняння неприбуткових і комерційних організацій, наведеного в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4.

Порівняльна характеристика неприбуткових і комерційних організацій

Критерій	Неприбуткові	Комерційні
Мета діяльності	Соціальна, статутна	Отримання прибутку
Розподіл доходів	Заборонений	Дозволений
Облік	Контрольний, цільовий	Фінансовий
Оподаткування	Пільговий режим	Загальний режим

Джерело: сформовано на основі [6; 23; 30; 45]

Важливим емпіричним аспектом дослідження є аналіз кількісної динаміки неприбуткового сектору. Зростання кількості громадських і благодійних організацій свідчить про активізацію громадянського суспільства та посилення ролі неприбуткових суб'єктів у фінансово-економічних процесах.

Таблиця 1.5.

Динаміка кількості громадських і благодійних організацій в Україні у 2019–2025 роках

Рік	ГО, од.	Благодійні, од.	Разом, од.
2019	85 639	18 433	104 072
2020	88 882	19 112	107 994
2021	92 470	19 812	112 282
2022	96 543	20 335	116 878
2023	99 556	19 555	119 111
2024	102 860	20 937	123 797
2025	105 908	20 791	126 699

Джерело: Державна служба статистики України; OpenDataBot

Аналіз таблиці 1.5 демонструє стале зростання кількості громадських і благодійних організацій, що зумовлює підвищені вимоги до організації

бухгалтерського обліку, податкового адміністрування та контрольно-перевірочної діяльності щодо цільового використання коштів.

Окрему групу становлять бюджетні установи з неприбутковим статусом, які є ключовими об'єктами державного фінансового контролю.

Таблиця 1.6.

Кількість бюджетних установ з неприбутковим статусом в Україні

Рік	Кількість, од.	Джерело
2019	31 000	Реєстр ДПС (оцінка)
2020	31 200	Реєстр ДПС
2021	31 400	Реєстр ДПС
2022	31 300	Реєстр ДПС
2023	31 293	Офіційний зріз ДПС
2024	31 000–31 200	OpenDataBot
2025	н/д	Дані відсутні

Джерело: Реєстр неприбуткових установ і організацій ДПС України

Стабільність кількості бюджетних неприбуткових установ свідчить про інституційну сталість бюджетного сектору, водночас саме ці суб'єкти потребують найвищого рівня контрольно-перевірочної уваги через використання бюджетних коштів.

Таким чином, економічна сутність неприбуткових установ і організацій визначається їх соціальною спрямованістю, спеціальним податковим статусом та цільовим використанням фінансових ресурсів. Динамічний розвиток неприбуткового сектору та різноманітність його форм обумовлюють необхідність удосконалення системи бухгалтерського обліку, оподаткування і контрольно-перевірочної роботи, що формує теоретичну основу подальших розділів дослідження.

1.2. Нормативно-правове регулювання та особливості ведення бухгалтерського обліку у неприбуткових установах і організаціях

Функціонування неприбуткових установ і організацій в Україні здійснюється в умовах багаторівневої системи нормативно-правового регулювання, яка охоплює норми податкового, бюджетного та бухгалтерського законодавства. Особливий правовий статус таких суб'єктів

зумовлює специфічні вимоги до організації бухгалтерського обліку, формування фінансової та податкової звітності, а також до порядку здійснення контрольно-перевірочної роботи. Саме нормативно-правове середовище визначає межі допустимої господарської діяльності неприбуткових організацій та формує інституційні рамки їх обліково-аналітичного забезпечення [6; 8; 23].

Таблиця 1.9.

Система нормативно-правового регулювання діяльності та бухгалтерського обліку неприбуткових установ і організацій

Рівень регулювання	Нормативний акт	Сфера впливу	Обліково-методологічне значення	Контрольно-перевірочний аспект
Податковий	Податковий кодекс України	Критерії неприбутковості, податковий статус	Визначає допустимі доходи та витрати	Перевірка дотримання умов Реєстру
Загально-обліковий	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»	Принципи обліку і звітності	Формує базову облікову модель	Оцінка достовірності звітності
Стандарти	НП(С)БО	Визнання, оцінка, відображення операцій	Адаптація стандартів до цільового фінансування	Контроль коректності облікових оцінок
Бюджетний	Бюджетний кодекс України	Діяльність бюджетних установ	Кошторисний метод обліку	Контроль бюджетної дисципліни

Джерело: узагальнено та систематизовано на основі [14; 23; 41]

Ключовим нормативним актом, що регламентує діяльність неприбуткових установ у податковому аспекті, є Податковий кодекс України. У ньому визначено критерії набуття та збереження статусу неприбуткової організації, а також умови включення суб'єкта до Реєстру неприбуткових установ і організацій [41]. Відповідно до вимог законодавства, доходи (прибутки) таких організацій мають використовуватися виключно для фінансування видатків на їх утримання та реалізацію статутних цілей, що безпосередньо впливає на методику бухгалтерського обліку доходів і витрат. Порушення цих вимог тягне за собою втрату неприбуткового статусу та

застосування загального режиму оподаткування, що значно підвищує податкове навантаження [23; 41].

Поряд із податковим законодавством, важливу роль у регулюванні діяльності неприбуткових організацій відіграє законодавство у сфері бухгалтерського обліку. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» встановлює загальні принципи ведення обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх юридичних осіб незалежно від форми власності та мети діяльності [14]. Водночас специфіка неприбуткових установ зумовлює необхідність адаптації загальних облікових принципів до умов цільового фінансування, що не завжди достатньо деталізовано врегульовано чинними національними стандартами бухгалтерського обліку.

Аналітичний огляд таблиці 1.9 свідчить про фрагментарність нормативного регулювання бухгалтерського обліку неприбуткових організацій, що зумовлює потребу у професійному судженні бухгалтерів і підвищує значення внутрішнього контролю.

Особливістю бухгалтерського обліку у неприбуткових установах є специфіка обліку доходів і надходжень. На відміну від комерційних підприємств, доходи неприбуткових організацій не спрямовані на формування прибутку, а мають цільовий характер. Це зумовлює необхідність чіткого розмежування цільового фінансування, благодійних внесків, грантів і бюджетних асигнувань у системі рахунків бухгалтерського обліку [6; 45].

Таблиця 1.10.

**Порівняльна характеристика організації бухгалтерського обліку в
бюджетних і небюджетних неприбуткових установах**

Критерій	Бюджетні неприбуткові установи	Небюджетні неприбуткові організації	Науково-практичне значення
Джерела фінансування	Державний і місцеві бюджети	Гранти, внески, пожертви	Визначає модель обліку доходів
Метод обліку	Кошторисний	Загальний з елементами цільового	Формує аналітику витрат

Продовження таблиці 1.10.

Нормативна жорсткість	Висока	Помірна	Впливає на свободу облікових рішень
Податковий контроль	Вторинний	Ключовий	Формує ризики втрати статусу
Фінансова звітність	Бюджетна	Фінансова (НП(С)БО)	Визначає обсяг перевірок

Джерело: сформовано на основі [8; 14; 45]

Облік витрат у неприбуткових організаціях також має низку особливостей, пов'язаних із необхідністю підтвердження їх відповідності статутним цілям. У науковій літературі наголошується, що саме витрати є ключовим об'єктом контрольно-перевірочної роботи, оскільки через них найчастіше здійснюється порушення вимог неприбутковості [4; 30]. Це зумовлює підвищені вимоги до аналітичного обліку витрат за напрямками діяльності.

Таблиця 1.11.

Методичні особливості обліку доходів, витрат і цільового фінансування в неприбуткових організаціях

Об'єкт обліку	Методичний підхід	Особливість відображення	Контрольний ризик
Доходи	Класифікація за джерелами	Не формують фін-результат	Підміна цільових надходжень
Витрати	Аналітичний облік за напрямками	Прив'язка до статутних цілей	Нецільове використання
Цільове фінансування	Облік за проектами /програмами	Визнання пропорційно використанню	Втрата неприбуткового статусу

Джерело: узагальнено на основі [6; 23; 45]

Методичні особливості обліку доходів, витрат і цільового фінансування в неприбуткових організаціях безпосередньо впливають на рівень податкових і контрольних ризиків їх діяльності. Як свідчить аналіз наукових джерел, саме недосконалість аналітичного обліку та формальний підхід до класифікації фінансових надходжень є основними передумовами порушення вимог неприбутковості [6; 23; 45]. У практиці функціонування неприбуткових установ найбільш уразливими є операції, пов'язані з обліком цільового фінансування, оскільки вони потребують не лише правильного

бухгалтерського відображення, а й чіткого документального підтвердження відповідності фактичних витрат заявленим статутним цілям.

З позицій податкового законодавства важливим є те, що будь-яке відхилення між призначенням отриманих коштів і напрямками їх використання може бути кваліфіковане контролюючими органами як нецільове використання доходів. У такому разі бухгалтерський облік перестає виконувати лише інформаційну функцію і набуває характеру доказової бази під час проведення податкових перевірок [41]. Саме тому в науковій літературі наголошується на необхідності побудови детального аналітичного обліку за проектами, програмами та джерелами фінансування, що дозволяє мінімізувати ризики втрати неприбуткового статусу [4; 30].

Саме тому, окрему увагу слід приділити обліково-податковим ризикам, пов'язаним із порушенням вимог неприбутковості. Недотримання норм Податкового кодексу України може призвести до виключення організації з Реєстру неприбуткових, що матиме істотні фінансові наслідки

Таблиця 1.12.

Методичні особливості обліку доходів, витрат і цільового фінансування в неприбуткових організаціях

Вид порушення	Облікова причина	Податкові наслідки	Контрольно-перевірочний механізм
Нецільове використання коштів	Недостатня аналітика витрат	Виключення з Реєстру	Документальна перевірка
Некоректний облік доходів	Неправильна класифікація	Донарахування податку	Камеральний контроль
Недостовірні звітність	Порушення принципів обліку	Фінансові санкції	Планова перевірка
Змішування коштів	Відсутність розмежування	Податкові штрафи	Позапланова перевірка

Джерело: сформовано на основі [23; 41]

Отже, результати аналізу обліково-податкових ризиків, узагальнених у таблиці 1.12, свідчать, що дотримання вимог нормативно-правового регулювання є визначальним чинником забезпечення стабільності функціонування неприбуткових установ і організацій. Бухгалтерський облік у

даному контексті виступає не лише засобом формування фінансової інформації, а й ключовим інструментом підтвердження правомірності використання фінансових ресурсів у процесі контрольно-перевірочної роботи. Саме якість організації обліку доходів, витрат і цільового фінансування визначає можливість доведення відповідності діяльності неприбуткової організації критеріям, встановленим податковим законодавством [23; 41].

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що більшість податкових порушень у діяльності неприбуткових організацій має не стільки навмисний характер, скільки зумовлена недосконалістю методичного забезпечення бухгалтерського обліку та відсутністю належної системи внутрішнього контролю. Неправильна класифікація доходів, недостатня аналітичність обліку витрат або формальний підхід до документального оформлення операцій із цільовим фінансуванням істотно підвищують ризик втрати неприбуткового статусу та застосування фінансових санкцій. У цьому зв'язку особливого значення набуває облікова політика неприбуткової установи як інструмент регламентації облікових процедур і мінімізації податкових ризиків [6; 45].

З позицій контрольно-перевірочної роботи важливо підкреслити, що нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку у неприбуткових організаціях формує методичну основу для здійснення як камеральних, так і документальних перевірок. Контролюючі органи, оцінюючи дотримання критеріїв неприбутковості, фактично аналізують не лише фінансові показники, а й логіку побудови облікової системи, повноту аналітичного обліку та відповідність внутрішніх регламентів вимогам законодавства. Це свідчить про необхідність інтеграції облікових і контрольних підходів у процесі управління діяльністю неприбуткових установ і організацій.

Таким чином, нормативно-правове регулювання та особливості ведення бухгалтерського обліку у неприбуткових установах і організаціях формують комплексну систему взаємопов'язаних вимог, дотримання яких є передумовою збереження спеціального податкового статусу та забезпечення

фінансової дисципліни. Отримані висновки створюють теоретичне та методичне підґрунтя для подальшого аналізу практики контрольно-перевірочної роботи на базі конкретної неприбуткової установи, що обґрунтовує логічний перехід до наступного підрозділу дослідження.

1.3. Діяльність і фінансовий стан Державного податкового університету як неприбуткової установи

Державний податковий університет (далі - ДПУ) є бюджетною установою вищої освіти, що здійснює діяльність на засадах неприбутковості та фінансується за рахунок коштів державного бюджету і власних надходжень спеціального фонду. Фінансово-господарська діяльність університету регламентується бюджетним і податковим законодавством, а використання фінансових ресурсів здійснюється відповідно до затвердженого кошторису та вимог до неприбуткових установ.

Особливістю функціонування ДПУ як неприбуткової установи є поєднання стабільних бюджетних асигнувань із динамічними власними надходженнями, що формує складну структуру фінансових потоків та обумовлює підвищені вимоги до бухгалтерського обліку і контрольно-перевірочної роботи. У цьому контексті оцінка фінансового стану університету потребує комплексного аналізу як кошторисного фінансування, так і показників балансу.

Таблиця 1.12.

Динаміка загального обсягу кошторисного фінансування ДПУ у 2022–2025 роках, грн

Рік	Загальний обсяг	Загальний фонд	Спеціальний фонд
2022	302 813 300,0000	225 675 600,0000	77 137 700,0000
2023	278 185 900,0000	200 101 300,0000	78 084 600,0000
2024	330 742 800,0000	241 982 800,0000	88 760 000,0000
2025	302 130 700,0000	196 660 700,0000	105 470 000,0000

Джерело: сформовано автором за даними кошторисів ДПУ

Дані таблиці 1.12. свідчать про нестабільний характер кошторисного фінансування Державного податкового університету у досліджуваному

періоді. Скорочення загального обсягу фінансування у 2023 році порівняно з 2022 роком було зумовлене загальнодержавними бюджетними обмеженнями та перерозподілом фінансових ресурсів в умовах воєнного стану. Водночас суттєве зростання кошторису у 2024 році до 330,7428 млн грн свідчить про тимчасове посилення фінансової підтримки закладів вищої освіти з боку держави та коригування пріоритетів бюджетної політики.

Зменшення обсягу кошторису у 2025 році до рівня, близького до показників 2022 року, свідчить про відсутність стабільної тенденції до зростання фінансування. Така хвилеподібна динаміка істотно ускладнює процес фінансового планування та підвищує значущість оперативного контролю за виконанням кошторису. З позицій контрольно-перевірочної роботи це зумовлює необхідність регулярного моніторингу відповідності фактичних видатків затвердженим асигнуванням, а також аналізу причин відхилень у процесі виконання бюджету.

Таблиця 1.13.

Структура кошторисного фінансування ДПУ за фондами, %

Рік	Загальний фонд	Спеціальний фонд
2022	74,5	25,5
2023	71,9	28,1
2024	73,2	26,8
2025	65,1	34,9

Джерело: сформовано автором за даними кошторисів ДПУ

Аналіз структури кошторисного фінансування за фондами демонструє чітку тенденцію до зростання частки спеціального фонду у загальному обсязі фінансових ресурсів університету. Якщо у 2022 році спеціальний фонд формував близько чверті кошторису, то у 2025 році його частка наблизилася до 35 %, що свідчить про зростаючу роль власних надходжень у забезпеченні діяльності університету.

З позицій фінансової автономії така тенденція є позитивною, оскільки зменшує залежність установи від бюджетних асигнувань. Водночас для системи бухгалтерського обліку та контрольно-перевірочної роботи це означає істотне ускладнення облікових процедур, пов'язаних із правильністю

формування доходів спеціального фонду, їх документальним підтвердженням та дотриманням вимог цільового використання. Зростання спеціального фонду також розширює коло потенційних податкових і фінансових ризиків, що потребує посилення внутрішнього контролю та більш детальної аналітики руху коштів.

Таблиця 1.14.

Основні напрями видатків ДПУ у 2023–2025 роках, грн

Рік	Оплата праці з нарахуваннями	Комунальні та енергоносії	Стипендії	Інші поточні
2023	196 038 400	37 828 300	28 442 500	15 876 700
2024	215 724 100	44 235 400	25 294 200	45 489 100
2025	208 352 100	44 149 800	19 050 100	30 578 700

Джерело: сформовано автором за даними кошторисів ДПУ

Структура видатків Державного податкового університету характеризується стабільним домінуванням витрат на оплату праці з нарахуваннями, що є типовим для закладів вищої освіти та відображає їх соціально-освітню спрямованість. Висока частка цих витрат зумовлює підвищені вимоги до дотримання штатної дисципліни, коректності нарахування заробітної плати та обґрунтованості стимулюючих виплат.

Витрати на комунальні послуги та енергоносії залишаються значними та відносно стабільними у 2024–2025 роках, що дозволяє застосовувати аналітичні процедури контролю, зокрема порівняння витрат із натуральними показниками споживання та тарифною політикою. Зростання статті «інші поточні» у 2024 році може свідчити про підвищення витрат на забезпечення функціонування інфраструктури університету, що потребує детального документального контролю та перевірки відповідності здійснених видатків затвердженим кошторисним призначенням.

Таблиця 1.15.

Структура спеціального фонду ДПУ за джерелами формування у 2023–2025 роках, грн

Рік	Основні послуги	Додаткові послуги	Оренда	Інші надходження	Усього
2023	49 421 200	28 428 400	185 000	50 000	78 084 600

Продовження таблиці 1.15

2024	58 454 500	29 864 300	441 200	0	88 760 000
2025	74 458 700	29 747 500	268 500	995 300	105 470 000

Джерело: сформовано автором за даними кошторисів ДПУ

Аналіз джерел формування спеціального фонду показує високу концентрацію доходів у межах основних платних освітніх послуг. У 2025 році частка цього джерела перевищила 70 %, що свідчить про суттєву залежність фінансової стабільності університету від попиту на освітні послуги. Така концентрація доходів підвищує чутливість установи до зовнішніх факторів, зокрема змін у демографічній ситуації, регуляторному середовищі та ринкових умовах освітніх послуг.

З позицій контрольно-перевірочної роботи це зумовлює необхідність перевірки правильності формування вартості платних послуг, коректності договорів із замовниками, повноти відображення доходів у бухгалтерському обліку та дотримання принципу цільового використання коштів спеціального фонду. Наявність додаткових і орендних надходжень, хоча й у незначних обсягах, також потребує окремого облікового супроводу та контролю.

Таблиця 1.16.

Динаміка активів балансу ДПУ у 2023–2025 роках, грн

Показник	2023	2024	2025
Нефінансові активи	502 386 289	506 339 922	517 567 022
Фінансові активи	38 845 318	57 538 967	77 120 557
Баланс	541 231 607	563 878 889	594 687 579

Джерело: сформовано автором за даними фінансових звітів ДПУ

Зростання загального обсягу активів Державного податкового університету свідчить про поступове зміцнення його майнового та фінансового потенціалу. Домінування нефінансових активів у структурі балансу є закономірним для закладу вищої освіти та відображає значну капіталомісткість освітньої діяльності.

Разом із тим динамічне зростання фінансових активів, зокрема грошових коштів, має подвійний ефект. З одного боку, це підвищує рівень платоспроможності та забезпечує можливість своєчасного виконання фінансових зобов'язань. З іншого боку, зростання обсягів грошових коштів

розширює зону підвищеного контрольного ризику, що потребує посилення контролю за рухом коштів у казначействі, дотриманням лімітів та правильністю відображення операцій у бухгалтерському обліку.

Таблиця 1.17.

Структура пасивів балансу ДПУ у 2023–2025 роках

Показник	2023	2024	2025
Власний капітал і цільове фінансування	533 257 931	537 274 604	584 650 977
Зобов'язання	7 969 867	26 600 476	10 032 793
Баланс	541 231 607	563 878 889	594 687 579

Джерело: сформовано автором за даними фінансових звітів ДПУ

Пасиви балансу Державного податкового університету формуються переважно за рахунок власного капіталу та цільового фінансування, що відповідає статусу неприбуткової бюджетної установи та свідчить про низький рівень боргового навантаження. Така структура є позитивною з точки зору фінансової стійкості та мінімізує ризики неплатоспроможності.

Водночас коливання обсягів зобов'язань, зафіксовані у 2024 році, можуть свідчити про тимчасове накопичення кредиторської заборгованості, що потребує детального аналізу її складу та причин виникнення. З позицій контрольно-перевірочної роботи особливу увагу слід приділяти перевірці законності виникнення зобов'язань, дотриманню строків їх погашення та коректності відображення у бухгалтерському обліку.

Проведений аналіз свідчить, що Державний податковий університет у 2022–2025 роках зберігав відносно стабільний фінансовий стан, проте функціонував в умовах підвищеної варіативності обсягів бюджетного фінансування. Зростання ролі спеціального фонду, концентрація доходів у межах окремих джерел та збільшення обсягів фінансових активів посилюють вимоги до організації бухгалтерського обліку та контрольно-перевірочної роботи.

Найбільш ризиковими зонами для контролю є операції з власними надходженнями, використання коштів спеціального фонду, капітальні інвестиції та поточні видатки на утримання інфраструктури. Отримані результати аналізу формують аналітичну основу для подальшого дослідження

організації та удосконалення контрольно-перевірочної роботи у неприбуткових установах, що буде розглянуто у наступному розділі дипломної роботи.

РОЗДІЛ II

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНОЇ РОБОТИ У НЕПРИБУТКОВИХ УСТАНОВАХ І ОРГАНІЗАЦІЯХ

2.1. Організація внутрішнього та зовнішнього контролю діяльності неприбуткових установ і організацій

Функціонування неприбуткових установ і організацій відбувається в умовах підвищеної відповідальності за використання фінансових ресурсів, що обумовлено їх суспільною спрямованістю, домінуванням бюджетного та цільового фінансування, а також необхідністю дотримання спеціальних критеріїв неприбутковості. За таких умов система внутрішнього та зовнішнього контролю виступає ключовим елементом забезпечення законності, фінансової дисципліни та прозорості діяльності неприбуткових організацій.

На відміну від комерційного сектору, де контроль зорієнтований насамперед на фінансовий результат і ефективність капіталу, у неприбуткових установах контроль має чітко виражений цільовий і регулятивний характер. Його головним завданням є не максимізація доходів, а запобігання нецільовому використанню коштів, дотримання кошторисних обмежень та збереження статусу неприбутковості. У цьому контексті внутрішній і зовнішній контроль формують взаємодоповнюючі складові єдиного контрольного механізму.

Внутрішній і зовнішній контроль: методологічні засади та відмінності

Внутрішній контроль є складовою системи управління неприбутковою установою та реалізується на постійній основі через сукупність організаційних і обліково-контрольних процедур. Зовнішній контроль, у свою чергу, здійснюється незалежними державними органами та має, переважно, ретроспективний характер, спрямований на оцінку законності та ефективності використання фінансових ресурсів [30; 41].

Наведені у таблиці 2.1 відмінності свідчать про принципово різну методологічну роль внутрішнього і зовнішнього контролю в діяльності

неприбуткових установ. Внутрішній контроль виконує превентивну функцію та спрямований на мінімізацію контрольних ризиків ще на етапі здійснення господарських операцій. Саме він створює основу для дотримання кошторисної дисципліни та правильного відображення операцій у бухгалтерському обліку.

Таблиця 2.1.

Методологічна характеристика внутрішнього та зовнішнього контролю у неприбуткових установах

Критерій порівняння	Внутрішній контроль	Зовнішній контроль	Наукове значення для неприбуткових установ
Інституційна природа	Вбудований у систему управління	Реалізується незалежними органами	Визначає рівень автономності контролю
Суб'єкти здійснення	Керівник, бухгалтер, комісії	ДПС, ДАСУ, Казначейство	Формує різні рівні відповідальності
Об'єкти контролю	Кошторис, спецфонд, активи	Законність, ефективність, статус	Забезпечує багаторівневий контроль
Часовий горизонт	Поточний, превентивний	Ретроспективний	Дає можливість попередження порушень
Методологічна база	Внутрішні регламенти	Законодавчі акти	Поєднання норм і процедур
Наслідки	Коригування процесів	Санкції, приписи	Вплив на фінансову стійкість

Джерело: сформовано автором

Зовнішній контроль, навпаки, має оціночний і санкційний характер та орієнтований на перевірку результатів діяльності установи з позицій законності та відповідності встановленим вимогам. Для неприбуткових організацій наслідки зовнішнього контролю можуть бути критичними, оскільки виявлення порушень критеріїв неприбутковості здатне призвести до втрати спеціального податкового статусу. Таким чином, ефективність внутрішнього контролю безпосередньо впливає на результати зовнішніх перевірок.

Система внутрішнього контролю: об'єкти, ризики та облікове забезпечення.

Внутрішній контроль у неприбуткових установах охоплює всі ключові об'єкти бухгалтерського обліку та фінансового управління. Його специфіка полягає у тісному зв'язку з кошторисом, аналітичним обліком доходів і витрат, а також у персоніфікації відповідальності за контрольні процедури [6; 45].

Таблиця 2.2.

Методологічна характеристика внутрішнього та зовнішнього контролю у неприбуткових установах

Об'єкт внутрішнього контролю	Джерело ризику	Обліковий інструмент	Контрольна процедура	Потенційні наслідки
Кошторис	Перевищення асигнувань	Кошторисні реєстри	Порівняння план/факт	Бюджетні порушення
Доходи спецфонду	Неповне відображення	Аналітичний облік доходів	Звірка договорів	Втрата неприбутковості
Поточні витрати	Нецільове використання	Меморіальні ордери	Документальний контроль	Фінансові санкції
Основні засоби	Завищення вартості	Інвентарні картки	Інвентаризація	Спотворення звітності
Зобов'язання	Прострочення платежів	Облік розрахунків	Контроль строків	Кредиторська заборгованість

Джерело: сформовано автором

Таблиця 2.2 демонструє, що внутрішній контроль у неприбуткових установах є нерозривно пов'язаним із системою бухгалтерського обліку. Саме через облікові реєстри, аналітичні рахунки та первинні документи реалізується більшість контрольних процедур. Це означає, що якість облікової інформації безпосередньо визначає ефективність контролю.

Особливої уваги потребує контроль доходів спеціального фонду, оскільки помилки або навмисні спотворення в їх обліку створюють податкові ризики та можуть бути підставою для виключення організації з Реєстру неприбуткових установ. Таким чином, внутрішній контроль виконує не лише фінансову, а й податково-захисну функцію.

Зовнішній контроль: форми, цілі та ризики для неприбуткових установ

Зовнішній контроль діяльності неприбуткових установ здійснюється в межах повноважень податкових, фінансово-контрольних і казначейських органів. Його особливістю є комплексний характер та орієнтація на перевірку

дотримання критеріїв неприбутковості і законності використання публічних коштів [30; 41].

Таблиця 2.3

Форми зовнішнього контролю діяльності неприбуткових установ у розрізі контрольних цілей

Орган контролю	Форма контролю	Основна контрольна мета	Ключові показники	Ризик для установи
ДПС України	Документальна перевірка	Дотримання неприбутковості	Структура доходів і витрат	Втрата статусу
Держаудитслужба	Ревізія, аудит	Законність і ефективність	Кошторис, активи	Фінансові санкції
Казначейство	Попередній контроль	Бюджетна дисципліна	Платіжні документи	Блокування платежів
Інші органи	Тематичні перевірки	Цільове фінансування	Окремі програми	Репутаційні втрати

Джерело: сформовано автором

Зовнішній контроль у неприбуткових установах характеризується високим рівнем регламентації та значним впливом на фінансову стабільність організації. Особливо критичним є податковий контроль, результати якого можуть мати довгострокові наслідки для статусу установи.

Таблиця 2.4

Контрольні ризики неприбуткових установ та напрями контрольно-перевірочної роботи

Група ризиків	Прояв ризику	Облікова причина	Напрямок перевірки	Управлінське рішення
Фінансові	Нецільові витрати	Недостатня аналітика	Кошторисний контроль	Посилення ВК
Податкові	Порушення неприбутковості	Некоректний облік доходів	Податковий аудит	Корекція облікової політики
Бюджетні	Порушення асигнувань	Формальний контроль	Ревізія	Оптимізація планування
Облікові	Спотворення звітності	Порушення стандартів	Камеральна перевірка	Підвищення кваліфікації
Управлінські	Слабкий контроль	Відсутність регламентів	Комплексна перевірка	Впровадження ВК

Джерело: сформовано автором

Контроль з боку Держаудитслужби, у свою чергу, акцентує увагу на ефективності використання бюджетних коштів, що є складним завданням у межах неприбуткової моделі діяльності.

Наведена таблиця підтверджує, що більшість контрольних ризиків у неприбуткових установах мають системний характер і пов'язані з організацією обліку та управління. Це означає, що усунення порушень потребує не лише санкцій, а й структурних змін у системі внутрішнього контролю.

Отже, організація внутрішнього та зовнішнього контролю діяльності неприбуткових установ має виразну специфіку, зумовлену цільовим характером фінансування, відсутністю орієнтації на прибуток та підвищеними вимогами до публічної підзвітності. Внутрішній контроль виступає ключовим інструментом превенції порушень, тоді як зовнішній контроль забезпечує дотримання законності та дисципліни використання публічних коштів. Виявлені особливості формують аналітичну основу для подальшого дослідження проблем та напрямів удосконалення контрольно-перевірочної роботи, що буде розглянуто у наступному підпункті дипломної роботи.

2.2. Методичні підходи до податкового, фінансового та облікового контролю в неприбутковому секторі

Методичне забезпечення контрольно-перевірочної роботи в неприбутковому секторі відіграє ключову роль у забезпеченні законності, цільового використання фінансових ресурсів та збереженні спеціального податкового статусу організацій. На відміну від комерційних суб'єктів, де контрольні процедури орієнтовані переважно на оцінку фінансового результату, у неприбуткових установах домінує нормативно-цільова модель контролю, що передбачає перевірку відповідності господарських операцій кошторису, статутним завданням і вимогам спеціального законодавства [4; 6; 23].

Особливість методичних підходів у неприбутковому секторі полягає в тому, що контрольні органи використовують адаптовані інструменти, які

дозволяють оцінити не лише факт порушення, а й його вплив на статус неприбутковості та ефективність використання публічних коштів. Саме це обумовлює диференціацію методик податкового, фінансового та облікового контролю, кожна з яких має власний об'єкт, інструментарій та аналітичну логіку.

Методичні підходи до податкового контролю неприбуткових організацій

Податковий контроль у неприбутковому секторі зосереджується на перевірці дотримання умов перебування організації у Реєстрі неприбуткових установ та організацій. Методичні підходи ДПС України ґрунтуються на аналізі структури доходів і витрат, джерел фінансування, а також напрямів використання коштів, з особливим акцентом на операції спеціального фонду [41].

Таблиця 2.5

Методичні підходи до податкового контролю неприбуткових організацій (з позиції ДПС України)

Методичний підхід	Об'єкт контролю	Метод аналізу	Джерело інформації	Ключовий податковий ризик
Аналіз критеріїв неприбутковості	Статут, напрями діяльності	Нормативно-логічний	Установчі документи	Втрата статусу
Структурний аналіз доходів	Доходи загального і спецфонду	Вертикальний аналіз	Звітність, реєстри	Прихована підприємницька діяльність
Аналіз витрат	Напрями використання	Цільовий аналіз	Кошторис, ордери	Нецільові витрати
Ризик-орієнтований відбір	Сукупність операцій	Аналітичне ранжування	Інфобазы ДПС	Пропуск порушень
Документальна перевірка	Операції спецфонду	Суцільна	Первинні документи	Донарахування

Джерело: сформовано автором

У практиці Державного податкового університету податковий контроль насамперед концентрується на аналізі структури доходів спеціального фонду, сформованого за рахунок платних освітніх послуг. Під час камеральних перевірок ДПС особлива увага приділяється співвідношенню таких доходів із

статутними завданнями університету. Наприклад, у процесі внутрішньої підготовки до податкових перевірок бухгалтерська служба ДПУ здійснює попередній структурний аналіз доходів, що дозволяє мінімізувати ризик кваліфікації окремих операцій як підприємницької діяльності.

Методичні підходи державного фінансового контролю (Держаудитслужба)

Державний фінансовий контроль у неприбутковому секторі має більш комплексний характер і спрямований на оцінку законності, ефективності та результативності використання бюджетних коштів. Методика Держаудитслужби поєднує суцільні ревізійні процедури з аналітичними методами державного фінансового аудиту [30].

Таблиця 2.6

**Методичні інструменти державного фінансового контролю
(Держаудитслужба)**

Метод	Об'єкт	Методичний фокус	Аналітичний інструмент	Результат
Ревізія	Операції	Законність	Суцільна перевірка	Фіксація порушень
Держфінаудит	Управління	Ефективність	Аналітичні процедури	Оцінка систем
Аудит програм	Програми	Результативність	Цільові індикатори	Висновки
Контроль закупівель	Контракти	Економність	Порівняльний аналіз	Запобігання втратам

Джерело: сформовано автором

У ДПУ особливу увагу з боку Держаудитслужби традиційно привертають витрати загального фонду на оплату праці та комунальні послуги. Під час ревізій застосовується суцільна перевірка відповідності фактичних виплат затвердженому кошторису. Наприклад, у межах фінансового аудиту оцінюється не лише правильність нарахування заробітної плати, а й обґрунтованість чисельності персоналу, що безпосередньо пов'язує фінансовий контроль з управлінськими рішеннями.

Методичні підходи Рахункової палати України

Методологія Рахункової палати зорієнтована на стратегічний рівень контролю та ґрунтується на аудиті ефективності використання публічних фінансів. У неприбутковому секторі ця методика застосовується для оцінки досягнення соціально значущих результатів за рахунок бюджетних програм [45].

Таблиця 2.7.

**Методологія аудиту ефективності Рахункової палати у
неприбутковому секторі**

Етап	Метод	Об'єкт	Критерій	Значення
Планування	Аналіз ризиків	Програми	Доцільність	Вибір об'єктів
Проведення	Аналітичний	Ресурси	Економність	Оцінка управління
Оцінювання	Порівняння	Результати	Результативність	Соціальний ефект
Узагальнення	Систематизація	Дані	Ефективність	Рекомендації

Джерело: сформовано автором

Для університетів, зокрема ДПУ, аудит ефективності має особливе значення, оскільки дозволяє оцінити не лише правильність використання бюджетних коштів, а й відповідність результатів освітньої діяльності державній політиці у сфері підготовки кадрів. Наприклад, у фокусі контролю можуть опинятися показники кількості випускників, працевлаштування та відповідності освітніх програм потребам держави.

Методичні підходи до облікового контролю

Обліковий контроль є базовою складовою всієї системи контрольно-перевірочної роботи, оскільки саме бухгалтерський облік формує інформаційну основу для податкового та фінансового контролю.

У ДПУ обліковий контроль реалізується через систему внутрішніх звірок між меморіальними ордерами, аналітичними рахунками та фінансовою звітністю. Такий підхід дозволяє виявляти потенційні помилки ще до початку зовнішніх перевірок, що істотно знижує ризик фінансових санкцій.

Проведене дослідження методичних підходів до податкового, фінансового та облікового контролю в неприбутковому секторі дозволяє зробити висновок про їх суттєву відмінність від контрольних методик, що

застосовуються у комерційному середовищі. Ці відмінності зумовлені, насамперед, кошторисною моделлю фінансування, домінуванням цільових надходжень, відсутністю орієнтації на отримання прибутку та особливим податковим статусом неприбуткових організацій. У таких умовах контроль набуває не лише фіскального, а й регулятивного та превентивного характеру, спрямованого на забезпечення відповідності діяльності установи її статутним завданням і вимогам законодавства.

Таблиця 2.8.

**Методичні інструменти облікового контролю в неприбуткових
установах**

Інструмент	Об'єкт	Метод	Призначення	Ефект
Арифметична перевірка	Регістри	Перерахунок	Точність	Усунення помилок
Логічний контроль	Звітність	Співставлення	Узгодженість	Достовірність
Документальна	Документи	Суцільна	Законність	Підтвердження
Аналітичні процедури	Показники	Порівняльний аналіз	Виявлення ризиків	Превенція

Джерело: сформовано автором

Податковий контроль у неприбутковому секторі має чітко виражену статусоутворюючу функцію, оскільки його результати безпосередньо впливають на можливість перебування організації у Реєстрі неприбуткових установ та організацій. Методичні підходи ДПС України, засновані на структурному аналізі доходів і цільовому аналізі витрат, дозволяють виявляти приховані ознаки підприємницької діяльності та факти нецільового використання коштів. Практика Державного податкового університету підтверджує, що попередній внутрішній аналіз структури доходів спеціального фонду істотно знижує податкові ризики та підвищує готовність установи до зовнішніх перевірок.

Методика державного фінансового контролю, реалізована Держаудитслужбою, характеризується комплексним підходом до оцінки використання бюджетних коштів. Поєднання ревізійних процедур із державним фінансовим аудитом та аудитом бюджетних програм дозволяє переходити від фіксації окремих порушень до аналізу системних проблем

управління фінансовими ресурсами. Для неприбуткових установ це означає підвищення вимог до якості фінансового планування, обґрунтованості кошторисних показників та прозорості прийняття управлінських рішень, що яскраво проявляється у практиці контролю діяльності ДПУ.

Методологія Рахункової палати України, заснована на аудиті ефективності, розширює межі традиційного фінансового контролю та орієнтує його на оцінку досягнення суспільно значущих результатів. Для неприбуткових установ, зокрема закладів вищої освіти, це означає необхідність формування системи нефінансових індикаторів результативності, які доповнюють бухгалтерську та фінансову звітність. У випадку Державного податкового університету такими індикаторами можуть виступати показники підготовки фахівців, відповідності освітніх програм потребам держави та ефективності використання бюджетних програм.

Обліковий контроль виступає фундаментальною складовою всієї системи контрольно-перевірочної роботи в неприбутковому секторі, оскільки саме бухгалтерський облік формує інформаційну базу для реалізації податкового та фінансового контролю. Методичні інструменти облікового контролю, зокрема арифметичні, логічні та аналітичні перевірки, забезпечують достовірність фінансової інформації та дозволяють виявляти потенційні порушення на ранніх стадіях. Практика ДПУ підтверджує, що ефективна система внутрішніх звірок і аналітичного обліку істотно знижує ризик негативних результатів зовнішніх перевірок.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що методичні підходи до податкового, фінансового та облікового контролю в неприбутковому секторі формують багаторівневу систему, у якій кожен елемент виконує власну функцію, але водночас є взаємопов'язаним з іншими. Ефективність контрольно-перевірочної роботи значною мірою залежить від узгодженості цих методик, якості обліково-аналітичного забезпечення та здатності установи адаптувати внутрішній контроль до вимог зовнішніх контролюючих органів.

Отримані висновки створюють науково-методичне підґрунтя для розроблення напрямів удосконалення контрольно-перевірочної роботи в неприбуткових установах і організаціях, що є особливо актуальним в умовах зростання вимог до прозорості та результативності використання публічних фінансів.

2.3. Типові порушення у веденні бухгалтерського обліку та використанні коштів неприбутковими установами: ризики та наслідки

Функціонування неприбуткових установ у сфері публічних фінансів супроводжується підвищеними вимогами до законності, цільового використання коштів та достовірності бухгалтерського обліку. Разом із тим практика податкового та фінансового контролю свідчить, що саме неприбутковий сектор залишається зоною системних порушень, більшість з яких має не випадковий, а структурний і методичний характер. Ці порушення формуються на стику бюджетного планування, бухгалтерського обліку та управлінських рішень і мають безпосередній вплив на фінансову стійкість установ та збереження їх спеціального податкового статусу [4; 23; 30].

Особливо вразливими до таких порушень є державні заклади вищої освіти, зокрема університети, які поєднують бюджетне фінансування із власними надходженнями спеціального фонду, реалізують значні обсяги платних послуг, здійснюють закупівлі та управління масштабною інфраструктурою. Саме ця багатокомпонентність фінансових потоків обумовлює підвищені облікові, податкові та бюджетні ризики.

Таблиця 2.9.

Системна класифікація типових порушень у неприбуткових установах

Група порушень	Зміст порушення	Глибинна причина	Контрольний індикатор	Довгостроковий наслідок
Облікові	Спотворення первинних і зведених даних	Формальний підхід до обліку	Невідповідність реєстрів	Втрата достовірності

Продовження таблиці 2.9.

Податкові	Порушення критеріїв неприбутковості	Некоректна структура доходів	Аномалії спецфонду	Донарахування
Бюджетні	Нецільове використання коштів	Порушення кошторисної логіки	Відхилення план/факт	Фінансові санкції
Управлінські	Відсутність контролю	Слабка ВК-система	Повторюваність порушень	Хронічні ризики

Джерело: сформовано автором

Для цілей контрольно-перевірочної роботи доцільно систематизувати порушення за їх економічною природою та наслідками.

Наведена класифікація відображає системну природу порушень у неприбутковому секторі, що принципово відрізняє їх від випадкових помилок бухгалтерського обліку. Ключовою науковою ознакою є те, що кожна група порушень має глибинну інституційну причину, пов'язану не стільки з людським фактором, скільки з організацією фінансового управління та обліку.

Для університетів, зокрема ДПУ, така системність проявляється у накопичувальному ефекті порушень: первинні облікові неточності з часом трансформуються у податкові ризики, а бюджетні відхилення — у управлінські проблеми. Саме тому контролюючі органи розглядають подібні порушення не ізольовано, а як ознаки слабкості внутрішньої системи контролю.

Таблиця 2.10.

**Типові порушення бухгалтерського обліку у неприбуткових
установах: діагностика ризиків**

Вид порушення	Прояв у звітності	Методична причина	Контрольний ризик	Потенційний ефект
Змішування доходів	Некоректна аналітика	Відсутність деталізації	Втрата статусу	Податкові санкції
Помилки у витратах	Невірна класифікація	Порушення стандартів	Камеральні зауваження	Фінансові втрати
Формальна інвентаризація	Нереальні активи	Відсутність контролю	Спотворення балансу	Недовіра до звітності
Арифметичні помилки	Розбіжності форм	Недостатній контроль	Повторні перевірки	Репутаційні втрати

Джерело: сформовано автором

Порушення бухгалтерського обліку у неприбуткових установах мають методичну природу, що проявляється у недостатній аналітичності облікової інформації. Для університетів це особливо критично, оскільки облік доходів спеціального фонду є ключовим елементом податкового контролю.

На практиці ДПУ типовим ризиком є агрегований облік доходів від платних освітніх послуг, що ускладнює перевірку відповідності таких доходів статутній діяльності. З наукової точки зору це свідчить про розрив між обліковою функцією та контрольним призначенням бухгалтерського обліку, коли облік виконує лише фіксаційну, а не аналітико-контрольну роль.

Окрему групу становлять порушення, пов'язані з використанням коштів загального та спеціального фондів.

Таблиця 2.11.

Порушення у використанні коштів: бюджетно-фінансові ризики

Вид порушення	Фонд	Причина виникнення	Бюджетний ризик	Стратегічний наслідок
Нецільові витрати	Загальний	Порушення кошторису	Санкції	Скорочення фінансування
Перекриття витрат	Спеціальний	Дефіцит асигнувань	Податкові наслідки	Втрата довіри
Порушення закупівель	Обидва	Недотримання процедур	Штрафи	Репутаційні втрати
Необґрунтовані виплати	Загальний	Слабкий контроль	Фінансові втрати	Управлінська криза

Джерело: сформовано автором

Порушення у використанні коштів у неприбуткових установах є найбільш видимими для контролюючих органів, оскільки вони безпосередньо пов'язані з рухом бюджетних ресурсів. Для університетів типовою є ситуація, коли кошти спеціального фонду використовуються для фінансування видатків, передбачених загальним фондом.

З наукової точки зору така практика є проявом адаптивної, але ризикованої фінансової поведінки, що дозволяє установі короткостроково вирішувати проблеми ліквідності, але водночас створює довгострокові податкові та бюджетні ризики.

Податкові наслідки порушень у неприбуткових установах є одними з найбільш критичних, оскільки безпосередньо загрожують їх правовому статусу.

Таблиця 2.12.

Податкові наслідки порушень у неприбуткових установах

Тип порушення	Податковий механізм	Контрольна реакція	Фінансовий ефект	Інституційний ризик
Нецільове використання	Анулювання статусу	Донарахування	Податкове навантаження	Втрата автономії
Некоректні доходи	Перекваліфікація	Перевірки	Штрафи	Репутаційні втрати
Помилки обліку	Камеральний контроль	Зауваження	Повторні перевірки	Контрольний тиск

Джерело: сформовано автором

Для державних університетів, зокрема ДПУ, управлінські наслідки порушень є більш небезпечними, ніж одноразові фінансові санкції. Вони формують довготривалий ефект недовіри з боку контролюючих органів, що призводить до посилення контрольного тиску та обмеження фінансової автономії.

Проведений аналіз типових порушень у веденні бухгалтерського обліку та використанні коштів неприбутковими установами дозволяє дійти висновку, що більшість із них має системний, а не випадковий характер. Ці порушення формуються під впливом поєднання організаційних, методичних та управлінських чинників і, як правило, не обмежуються окремими обліковими помилками, а трансформуються у комплексні податкові та бюджетні ризики. Для неприбуткових установ, зокрема державних університетів, така системність є особливо небезпечною, оскільки підриває не лише фінансову стабільність, а й самі засади їх функціонування в межах спеціального правового режиму.

Дослідження показало, що облікові порушення виступають первинною ланкою більшості негативних процесів у неприбутковому секторі. Недостатня аналітичність бухгалтерського обліку, змішування джерел фінансування, формальний підхід до інвентаризації та внутрішніх звірок призводять до

спотворення фінансової інформації, яка використовується як основа для податкового та фінансового контролю. У випадку державних університетів це проявляється, зокрема, у некоректному відображенні доходів спеціального фонду від платних освітніх послуг, що створює підвищені ризики перекваліфікації таких надходжень як підприємницької діяльності.

Бюджетні порушення, пов'язані з нецільовим використанням коштів або порушенням кошторисної дисципліни, мають ще більш вагомі наслідки, оскільки безпосередньо впливають на відносини установи з органами державного фінансового контролю. Практика Держаудитслужби свідчить, що для університетів типовими є випадки фінансування витрат загального фонду за рахунок спеціального, що, з одного боку, є спробою адаптації до обмежених бюджетних ресурсів, а з іншого — розглядається контролюючими органами як порушення принципу цільового фінансування. У довгостроковій перспективі такі порушення призводять до фінансових санкцій, обмеження бюджетного фінансування та зростання контрольного тиску.

Особливої уваги заслуговують податкові наслідки порушень, які є найбільш критичними для неприбуткових установ. Втрата статусу неприбутковості або загроза його анулювання трансформує всю фінансову модель організації, змінює підходи до обліку, планування та ціноутворення, а для університетів — створює ризики зростання вартості освітніх послуг та зниження їх доступності. Таким чином, податкові ризики виходять за межі фіскальної площини і набувають соціально-економічного виміру.

Управлінські наслідки виявлених порушень є не менш значущими. Формальний характер внутрішнього контролю, недостатня інтеграція облікової інформації у процес прийняття управлінських рішень та відсутність ризик-орієнтованого підходу до фінансового управління призводять до хронізації проблем і повторюваності порушень. Для державних університетів це означає поступову втрату фінансової автономії, зниження довіри з боку органів державної влади та обмеження можливостей залучення додаткових ресурсів.

Узагальнюючи результати дослідження, слід зазначити, що типові порушення у неприбутковому секторі слід розглядати не як окремі факти недотримання законодавства, а як індикатори недосконалості системи обліково-аналітичного та контрольно-перевірочного забезпечення. Саме тому їх подолання потребує не фрагментарних заходів, а системних змін у підходах до організації бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та фінансового управління.

Отримані висновки створюють науково обґрунтовану основу для формування напрямів удосконалення контрольно-перевірочної роботи в неприбуткових установах і організаціях, зокрема державних університетах. У наступному розділі дипломної роботи ці напрями будуть деталізовані з урахуванням виявлених ризиків і наслідків, що дозволить перейти від діагностики проблем до розроблення практично орієнтованих управлінських рішень.

РОЗДІЛ III

УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНОЇ РОБОТИ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПРИБУТКОВИХ УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ

Внутрішній контроль у неприбуткових установах відіграє ключову роль у забезпеченні законності, цільового використання коштів та збереженні спеціального податкового статусу. На відміну від комерційних суб'єктів, де внутрішній контроль орієнтований переважно на досягнення фінансових результатів і максимізацію прибутку, у неприбутковому секторі його функціональне призначення полягає у запобіганні порушенням, мінімізації податкових і бюджетних ризиків, а також у формуванні достовірної обліково-аналітичної інформації для зовнішніх контролюючих органів.

Результати аналізу, проведеного у розділах 1 і 2, свідчать, що значна частина виявлених порушень у діяльності неприбуткових установ має не випадковий, а організаційно-системний характер. Формальний підхід до внутрішнього контролю, обмеження його функцій лише перевіркою правильності оформлення первинних документів, відсутність ризик-орієнтованого мислення та слабка інтеграція контролю з бухгалтерським обліком призводять до накопичення помилок, які з часом трансформуються у податкові та бюджетні порушення.

Практика функціонування неприбуткових установ свідчить, що внутрішній контроль часто носить декларативний характер і не виконує превентивної функції. Серед найбільш поширених недоліків можна виокремити:

- відсутність чіткого розмежування відповідальності між посадовими особами;
- недостатню регламентацію контрольних процедур;
- формальне проведення інвентаризацій;
- слабку аналітичність бухгалтерського обліку;
- відсутність внутрішнього моніторингу податкових ризиків.

У державних університетах ці недоліки посилюються високим рівнем централізації управління та обмеженою автономією структурних підрозділів у прийнятті фінансових рішень. У результаті внутрішній контроль часто зводиться до реакції на вже виявлені порушення, а не до їх попередження.

Концептуальні підходи до удосконалення внутрішнього контролю

Удосконалення організації внутрішнього контролю в неприбуткових установах доцільно здійснювати на основі ризик-орієнтованого підходу, який активно використовується у практиці ДПС України, Держаудитслужби та Рахункової палати. Такий підхід передбачає ідентифікацію найбільш уразливих ділянок діяльності та концентрацію контрольних зусиль саме на них.

Ключовими принципами удосконаленої системи внутрішнього контролю мають бути:

- системність і безперервність;
- інтеграція з бухгалтерським обліком;
- превентивна спрямованість;
- орієнтація на мінімізацію ризиків;
- прозорість і документальне підтвердження контрольних процедур.

Модель удосконаленої системи внутрішнього контролю

З урахуванням зазначених принципів пропонується модель удосконаленої системи внутрішнього контролю для неприбуткових установ, адаптована до специфіки державних університетів.

Таблиця 3.1.

Модель удосконаленої системи внутрішнього контролю в неприбутковій установі

Елемент системи	Зміст	Інструменти	Очікуваний ефект
Контроль доходів	Розмежування фондів	Аналітичний облік	Зниження податкових ризиків
Контроль витрат	Відповідність кошторису	План-факт аналіз	Дотримання цільового фінансування
Контроль активів	Інвентаризація	Облікові реєстри	Достовірність звітності

Продовження таблиці 3.1.

Контроль зобов'язань	Своєчасність розрахунків	Аналітичні звірки	Фінансова стабільність
Контроль звітності	Узгодженість даних	Логічний контроль	Готовність до перевірок

Джерело: сформовано автором

У запропонованій моделі ключовими об'єктами внутрішнього контролю виступають доходи, витрати, активи, зобов'язання та фінансова звітність. Кожен з цих елементів має власні контрольні інструменти та відповідальних осіб, що дозволяє уникнути дублювання функцій і знизити ризик формального підходу.

Контроль доходів спеціального фонду як пріоритетний напрям

Особливу увагу в системі внутрішнього контролю державних університетів доцільно приділяти доходам спеціального фонду. Саме вони є основним джерелом податкових ризиків, оскільки їх структура та напрями використання перебувають під постійним контролем ДПС України.

Удосконалення контролю доходів спеціального фонду передбачає:

- впровадження детального аналітичного обліку за видами надходжень;
- регулярний аналіз відповідності доходів статутним завданням;
- внутрішній моніторинг операцій, що можуть мати ознаки підприємницької діяльності;
- документальне підтвердження цільового використання коштів.

Для Державного податкового університету це означає необхідність системного аналізу доходів від платних освітніх послуг, курсів підвищення кваліфікації, наукових досліджень і грантів з метою недопущення порушення критеріїв неприбутковості.

Удосконалення контролю витрат і кошторисної дисципліни

Не менш важливим напрямом є контроль витрат, який у неприбуткових установах тісно пов'язаний з дотриманням кошторисної дисципліни. Відхилення фактичних витрат від затвердженого кошторису є одним з основних індикаторів бюджетних порушень.

Удосконалення контролю витрат доцільно здійснювати шляхом:

- впровадження регулярного план-факт аналізу;
- посилення контролю за витратами на оплату праці;
- розмежування витрат загального та спеціального фондів;
- внутрішнього погодження змін до кошторису.

Для університетів це має особливе значення з огляду на значну частку витрат на заробітну плату та комунальні послуги, які часто стають об'єктом перевірок Держаудитслужби.

Контроль активів і зобов'язань

Контроль активів у неприбуткових установах повинен виходити за межі формальної інвентаризації і включати оцінку ефективності їх використання. Для державних університетів це стосується насамперед будівель, обладнання та нематеріальних активів.

Контроль зобов'язань, у свою чергу, має забезпечувати своєчасність розрахунків і недопущення накопичення кредиторської заборгованості, що негативно впливає на фінансову стійкість установи.

Очікуваний ефект від удосконалення внутрішнього контролю

Запровадження удосконаленої системи внутрішнього контролю дозволяє:

- знизити ймовірність податкових і бюджетних порушень;
- підвищити якість бухгалтерського обліку та звітності;
- скоротити кількість зауважень за результатами перевірок;
- підвищити рівень фінансової дисципліни;
- зміцнити довіру з боку контролюючих органів.

Для Державного податкового університету це означає не лише збереження статусу неприбутковості, а й підвищення управлінської ефективності та фінансової стабільності.

У сучасних умовах розвитку системи державного фінансового контролю ризик-орієнтований підхід розглядається як ключовий інструмент підвищення ефективності контрольно-перевірочної роботи. Його впровадження зумовлене обмеженістю контрольних ресурсів, зростанням складності фінансових

операцій та необхідністю концентрації уваги на найбільш проблемних і вразливих ділянках діяльності установ. Для неприбуткових організацій, зокрема бюджетних установ і державних університетів, ризик-орієнтований підхід набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє поєднати вимоги законності, цільового використання коштів і збереження спеціального податкового статусу.

Таблиця 3.2.

Матриця ризиків неприбуткових установ та контрольні інструменти

Вид ризику	Джерело виникнення	Обліковий індикатор	Інструмент мінімізації
Обліковий	Недостатня аналітика	Розбіжності реєстрів	Аналітичний облік
Бюджетний	Порушення кошторису	Відхилення план/факт	Кошторисний контроль
Податковий	Некоректні доходи	Структура спецфонду	Попередній аналіз
Управлінський	Слабкий ВК	Повторювані порушення	Внутрішній аудит

Джерело: сформовано автором

Методика ідентифікації та оцінювання ризиків

Ідентифікація ризиків у неприбуткових установах повинна здійснюватися на основі системного аналізу фінансово-господарських процесів із використанням даних бухгалтерського обліку, кошторису та внутрішньої звітності. На цьому етапі ключове значення має аналітичний облік, який дозволяє виявляти аномалії та відхилення.

Оцінювання ризиків доцільно здійснювати за такими критеріями:

- імовірність виникнення;
- потенційний фінансовий ефект;
- податкові наслідки;
- вплив на репутацію установи;
- повторюваність.

Для державних університетів доцільно використовувати якісно-кількісну шкалу оцінювання, яка дозволяє ранжувати ризики за рівнями -

низький, середній, високий. Такий підхід відповідає методичним рекомендаціям Держаудитслужби щодо застосування ризик-орієнтованого державного фінансового аудиту.

Ранжування ризиків і вибір контрольних процедур

Ранжування ризиків є ключовим етапом ризик-орієнтованого підходу, оскільки саме воно визначає обсяг і глибину контрольних процедур. Для ризиків високого рівня доцільно застосовувати суцільні перевірки, детальний аналіз первинних документів і поглиблений внутрішній аудит. Ризики середнього рівня можуть контролюватися за допомогою вибіркового перевірок та аналітичних процедур, тоді як для низького рівня достатнім є моніторинг ключових показників.

У практиці державних університетів такий підхід дозволяє зосередити увагу на найбільш проблемних напрямках, зокрема:

- доходах спеціального фонду;
- витратах на оплату праці;
- закупівлях товарів і послуг;
- використанні коштів за бюджетними програмами.

Інтеграція ризик-орієнтованого підходу з внутрішнім контролем

Ефективність ризик-орієнтованого підходу значною мірою залежить від його інтеграції з системою внутрішнього контролю. Ризики, ідентифіковані в процесі аналізу, повинні безпосередньо впливати на:

- планування контрольних заходів;
- побудову облікової політики;
- розподіл контрольних функцій між підрозділами.

Для Державного податкового університету це означає, що результати ризик-аналізу мають використовуватися не лише під час підготовки до зовнішніх перевірок, а й у повсякденній діяльності бухгалтерської та фінансової служб.

Практичне значення ризик-орієнтованого підходу для університетів

Застосування ризик-орієнтованого підходу дозволяє державним університетам:

- зменшити кількість порушень, виявлених під час перевірок;
- підвищити якість обліково-аналітичної інформації;
- знизити рівень податкових і бюджетних ризиків;
- оптимізувати використання контрольних ресурсів;
- підвищити довіру з боку контролюючих органів.

Для ДПУ впровадження такого підходу створює умови для переходу від реактивної моделі контролю до системи управління ризиками, що відповідає сучасним вимогам державного фінансового контролю.

Одним із найбільш критичних ризиків для неприбуткових установ є ризик втрати статусу неприбутковості. Його виникнення безпосередньо пов'язане з обліком доходів, зокрема доходів спеціального фонду. Недостатня деталізація аналітичного обліку доходів унеможлиблює доведення їх цільового характеру під час податкових перевірок.

Удосконалення аналітичного обліку доходів передбачає:

- розмежування доходів за джерелами їх виникнення;
- відображення доходів за напрямками використання;
- документальне підтвердження відповідності доходів статутним завданням.

Для державних університетів це означає необхідність окремого аналітичного обліку:

- плати за освітні послуги;
- доходів від науково-дослідних робіт;
- грантових коштів;
- інших власних надходжень.

Приклад облікової проводки (мінімізація податкового ризику):

Відображення доходу від платних освітніх послуг:

Дт 364 «Розрахунки з іншими дебіторами» – Кт 7111 «Доходи від реалізації послуг»

Застосування такої проводки з належною аналітикою дозволяє чітко ідентифікувати джерело доходу та довести його відповідність статутній діяльності університету.

Облікові інструменти контролю витрат і цільового використання коштів

Витрати у неприбуткових установах є основним об'єктом бюджетного та фінансового контролю. Найбільш поширені порушення пов'язані з нецільовим використанням коштів або неправильним розмежуванням витрат між загальним і спеціальним фондами. У таких умовах облік виступає первинним інструментом запобігання бюджетним порушенням.

Удосконалення обліку витрат передбачає:

- чітке розмежування витрат за фондами;
- аналітичний облік за напрямками використання;
- постійний план-факт аналіз;
- внутрішній контроль відповідності витрат кошторису.

Приклад коригувальної проводки (усунення нецільового використання):

Дт 8013 «Видатки спеціального фонду» – Кт 5511 «Внутрішні розрахунки»

Застосування такої проводки дозволяє відновити правильне відображення витрат та знизити ризик застосування фінансових санкцій за результатами перевірок Держаудитслужби.

Облікове забезпечення результатів перевірок

Результати внутрішніх і зовнішніх перевірок повинні бути не лише зафіксовані в актах, а й належним чином відображені в бухгалтерському обліку. Саме на цьому етапі відбувається трансформація контрольної інформації у коригувальні управлінські рішення.

Для університетів типовими є ситуації, коли за результатами перевірок виявляються:

- завищені або занижені витрати;

- помилки в обліку доходів;
- порушення у відображенні зобов'язань.

Приклад проводки за результатами перевірки:

Дт 8011 «Видатки загального фонду» – Кт 675 «Розрахунки за іншими операціями»

Така проводка дозволяє відобразити зобов'язання, що виникли внаслідок виявлених порушень, та забезпечити їх подальше врегулювання.

Інвентаризація як інструмент мінімізації облікових ризиків

Інвентаризація в неприбуткових установах часто проводиться формально, що значно знижує її контрольний потенціал. Разом із тим належним чином організована інвентаризація є ефективним обліковим інструментом виявлення ризиків, пов'язаних з активами та зобов'язаннями.

Для державних університетів особливу увагу слід приділяти інвентаризації:

- основних засобів;
- нематеріальних активів;
- матеріальних запасів;
- розрахунків з дебіторами та кредиторами.

Результати інвентаризації мають бути інтегровані в облікову систему шляхом відповідних коригувальних проводок, що забезпечує достовірність фінансової звітності та підвищує готовність установи до зовнішніх перевірок.

Управлінський ефект від удосконалення облікових інструментів

Застосування облікових інструментів мінімізації ризиків має не лише контрольний, а й управлінський ефект. Для керівництва неприбуткових установ бухгалтерський облік стає джерелом аналітичної інформації для прийняття обґрунтованих рішень щодо:

- перерозподілу ресурсів;
- оптимізації витрат;
- коригування фінансової політики;
- підготовки до зовнішніх перевірок.

Для Державного податкового університету це означає можливість перейти від реактивного реагування на перевірки до проактивного управління ризиками, що відповідає сучасним вимогам державного фінансового контролю.

Одним із ключових напрямів удосконалення взаємодії з органами зовнішнього контролю є системна підготовка установ до перевірок. Така підготовка повинна мати постійний, а не ситуативний характер і включати:

- внутрішній самоконтроль;
- попередній аналіз ризиків;
- перевірку повноти облікових даних;
- актуалізацію облікової політики.

Для державних університетів доцільно створювати внутрішні регламенти взаємодії з контролюючими органами, які визначають порядок підготовки документів, відповідальних осіб та строки реагування на запити.

Управлінський ефект від удосконалення взаємодії з контролюючими органами

Удосконалення взаємодії з органами зовнішнього контролю має не лише контрольний, а й управлінський ефект. Для керівництва неприбуткових установ це означає:

- зменшення кількості та обсягу зауважень за результатами перевірок;
- скорочення фінансових і репутаційних втрат;
- підвищення довіри з боку контролюючих органів;
- формування позитивного іміджу установи як відповідального розпорядника коштів.

Для Державного податкового університету ефективна взаємодія з ДПС, Держаудитслужбою та Рахунковою палатою створює умови для стабільного функціонування, розвитку освітніх і наукових програм та зміцнення фінансової стійкості.

Таким чином, удосконалення взаємодії неприбуткових установ з органами зовнішнього контролю є важливим елементом системи контролю-

перевірочної роботи. Для державних університетів цей процес повинен ґрунтуватися на прозорості облікової інформації, ефективному внутрішньому контролі та ризик-орієнтованому підході. Реалізація запропонованих заходів дозволяє не лише знизити рівень порушень, а й підвищити управлінську ефективність і фінансову стабільність неприбуткових установ.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило, що контрольно-перевірочна робота в діяльності неприбуткових установ і організацій є складним багаторівневим процесом, який формується на перетині бухгалтерського обліку, бюджетного регулювання, податкового законодавства та державного фінансового контролю. В умовах зростаючої фіскальної напруженості, обмеженості бюджетних ресурсів і посилення вимог до прозорості використання публічних коштів саме ефективність контрольно-перевірочних механізмів стає ключовим чинником фінансової стабільності неприбуткового сектору.

Теоретичний аналіз засвідчив, що неприбуткові установи мають специфічну економічну природу, яка полягає у відсутності мети отримання прибутку за одночасної необхідності здійснювати складні фінансово-господарські операції. Це зумовлює підвищені вимоги до системи обліку та контролю, оскільки фінансовий результат у класичному розумінні не виступає головним індикатором ефективності, а основний акцент переноситься на цільове використання коштів, дотримання статутних завдань і збереження спеціального податкового статусу. Встановлено, що саме ця особливість часто зумовлює недооцінку ролі бухгалтерського обліку як інструменту управління ризиками, що негативно впливає на результати перевірок.

Дослідження нормативно-правового регулювання діяльності неприбуткових установ показало, що чинна законодавча база є фрагментованою та передбачає одночасне застосування норм податкового, бюджетного та бухгалтерського законодавства. Така багатошаровість регулювання ускладнює практичну реалізацію вимог законодавства, особливо для бюджетних установ, зокрема державних університетів. Установлено, що більшість порушень, виявлених під час перевірок, виникають не внаслідок свідомих зловживань, а через недостатню узгодженість нормативних вимог та обмежену аналітичність облікових систем.

Аналіз організації бухгалтерського обліку в неприбуткових установах засвідчив, що його функціонування часто обмежується фіксацією господарських операцій і складанням звітності, без належної інтеграції в систему внутрішнього контролю та управління ризиками. У результаті облік не виконує повною мірою свою контрольну та аналітичну функції, що знижує здатність установи своєчасно виявляти потенційні порушення. Особливо гостро ця проблема проявляється у частині розмежування загального та спеціального фондів, обліку власних надходжень і витрат, пов'язаних із наданням платних послуг.

На прикладі Державного податкового університету встановлено, що фінансово-господарська діяльність державних закладів вищої освіти характеризується зростанням ролі спеціального фонду та підвищенням залежності від власних надходжень. Така тенденція, з одного боку, розширює фінансову автономію установи, а з іншого — істотно підвищує податкові та бюджетні ризики. Аналіз кошторисів і балансових показників університету засвідчив нерівномірність фінансування, значну концентрацію витрат на оплату праці та утримання інфраструктури, що традиційно перебувають у фокусі уваги органів державного фінансового контролю.

Проведене дослідження показало, що внутрішній контроль у неприбуткових установах часто має формальний характер і не орієнтований на попередження порушень. Відсутність системного ризик-орієнтованого підходу призводить до того, що контрольні заходи спрямовуються на вже виявлені відхилення, а не на їх запобігання. Водночас доведено, що інтеграція внутрішнього контролю з бухгалтерським обліком і фінансовим аналізом дозволяє суттєво підвищити ефективність контрольно-перевірочної роботи та знизити ймовірність негативних наслідків зовнішніх перевірок.

Особливу увагу в роботі приділено ризик-орієнтованому підходу до контрольно-перевірочної діяльності. Установлено, що застосування такого підходу в неприбутковому секторі дозволяє оптимізувати використання контрольних ресурсів, зосередивши їх на найбільш уразливих ділянках

діяльності. Для державних університетів такими ділянками є доходи спеціального фонду, витрати на оплату праці, закупівельні операції та облік основних засобів. Ризик-орієнтований підхід забезпечує перехід від формального контролю до системи управління ризиками, що відповідає сучасним вимогам державного фінансового контролю.

Важливим результатом дослідження стало обґрунтування ролі бухгалтерського обліку як ключового інструменту мінімізації ризиків у неприбуткових установах. Доведено, що аналітичний облік доходів і витрат, чітке розмежування фондів, своєчасне відображення результатів перевірок і коригування облікових помилок є дієвими механізмами попередження податкових і бюджетних порушень. Облікові проводки в цьому контексті виступають не лише технічним елементом, а доказовою базою для підтвердження законності фінансових операцій під час перевірок.

Дослідження взаємодії неприбуткових установ з органами зовнішнього контролю показало, що ефективність контрольно-перевірочної роботи значною мірою залежить від рівня підготовленості установи до перевірок. Встановлено, що системна внутрішня підготовка, прозорість облікової політики, належна організація документообігу та аналітичність фінансової інформації дозволяють суттєво зменшити кількість зауважень з боку ДПС України, Держаудитслужби та Рахункової палати. Для державних університетів така взаємодія має не лише контрольний, а й управлінський ефект, оскільки впливає на фінансову репутацію установи та її стратегічні можливості розвитку.

У ході дослідження ідентифіковано типові порушення у веденні бухгалтерського обліку та використанні коштів неприбутковими установами, які зумовлюють виникнення податкових і бюджетних ризиків. До них належать неправильне відображення доходів спеціального фонду, нецільове використання коштів, формальний підхід до інвентаризації та недостатній контроль за зобов'язаннями. Встановлено, що наслідки таких порушень мають

не лише фінансовий, а й репутаційний характер і можуть призвести до втрати статусу неприбутковості.

Розроблені в роботі напрями удосконалення контрольно-перевірочної роботи ґрунтуються на комплексному підході, який поєднує організаційні, облікові та аналітичні інструменти. Запропоновано модель удосконалення внутрішнього контролю, впровадження ризик-орієнтованого підходу, а також використання бухгалтерського обліку як активного інструменту управління ризиками. Практична реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню фінансової дисципліни, зниженню ймовірності порушень і покращенню результатів зовнішніх перевірок.

Отже, результати дослідження підтверджують, що удосконалення контрольно-перевірочної роботи в неприбуткових установах є необхідною умовою забезпечення законності, прозорості та ефективності використання публічних коштів. Для державних університетів, зокрема Державного податкового університету, реалізація запропонованих підходів дозволяє не лише зберегти статус неприбутковості, а й підвищити рівень управлінської ефективності та фінансової стійкості. Отримані висновки можуть бути використані у практичній діяльності бюджетних установ, а також слугувати основою для подальших наукових досліджень у сфері обліку, оподаткування та державного фінансового контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в XX столітті : монографія. – Київ : Либідь, 2014. – 512 с.
2. Атамас П. Й. Бухгалтерський облік у бюджетних установах : навч. посіб. – Київ : Центр учбової літератури, 2017. – 440 с.
3. Базилевич В. Д. Економічна теорія : підручник. – Київ : Знання, 2018. – 704 с.
4. Білуха М. Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит : підручник. – Київ : Українська академія оригінальних ідей, 2012. – 428 с.
5. Бойко М. М. Фінансово-бюджетний контроль : навч. посіб. – Київ : КНЕУ, 2017. – 320 с.
6. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. – Житомир : ПП «Рута», 2018. – 912 с.
7. Бутинець Ф. Ф. Контроль і ревізія : підручник. – Житомир : ПП «Рута», 2016. – 496 с.
8. Василик О. Д. Державні фінанси України : підручник. – Київ : КНЕУ, 2019. – 608 с.
9. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал. – URL: <https://rada.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2026).
10. Височан О. О. Облік фінансування діяльності небюджетних неприбуткових організацій // Економіка та суспільство. – 2022. – № 44. – С. 255–262. – 8 с.
11. Воронкова Т. Є. Облік у неприбуткових організаціях : навч. посіб. – Київ : КНЕУ, 2019. – 236 с.
12. Герасименко А. Г. Податковий контроль в Україні : монографія. – Київ : КНЕУ, 2019. – 360 с.
13. Глєбова Н. В., Волошан І. Г. Облік у неприбуткових організаціях : конспект лекцій. – Харків : ХНЕУ, 2011. – 132 с.
14. Головка А. С. Державний фінансовий контроль в Україні : монографія. – Київ : НАДУ, 2018. – 384 с.

15. Гуцаленко Л. В. Внутрішній аудит у державному секторі : навч. посіб. – Київ : КНЕУ, 2020. – 296 с.
16. Даниленко А. І. Фінансова система України : монографія. – Київ : НАН України, 2018. – 472 с.
17. Державна аудиторська служба України. Методичні рекомендації щодо проведення ревізій. – Київ, 2021. – 98 с. – URL: <https://dasu.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2026).
18. Державна податкова служба України. Реєстр неприбуткових установ та організацій. – URL: <https://tax.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2026).
19. Державна служба статистики України. Офіційний вебсайт. – URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2026).
20. Єфименко Т. І. Фіскальна політика держави : монографія. – Київ : НАН України, 2020. – 512 с.
21. Жукевич С. М. Обліково-аналітичне забезпечення діяльності неприбуткових установ : монографія. – Тернопіль : ТНЕУ, 2019. – 284 с.
22. Зайчикова В. В. Облік і звітність у бюджетних установах : навч. посіб. – Київ : КНЕУ, 2017. – 408 с.
23. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2026). – 32 с.
24. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 № 4572-VI. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2026). – 29 с.
25. Івахненко С. В. Інформаційні системи бухгалтерського обліку : підручник. – Київ : КНЕУ, 2015. – 520 с.
26. Калюга Є. В. Фінансовий контроль в системі управління : монографія. – Київ : ННЦ ІАЕ, 2016. – 312 с.
27. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2026). – 498 с.
28. Костирко Л. А. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. – Київ : Центр учбової літератури, 2018. – 368 с.

29. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України : підручник. – Київ : Знання, 2019. – 560 с.
30. Лахтіонова Л. А. Бухгалтерський облік у бюджетних установах : підручник. – Київ : КНЕУ, 2017. – 640 с.
31. Лук'яненко І. Г. Макрофінансовий аналіз : підручник. – Київ : КНЕУ, 2018. – 448 с.
32. Міністерство фінансів України. Офіційний вебсайт. – URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2026).
33. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник. – Київ : Центр учбової літератури, 2020. – 472 с.
34. Опарін В. М. Фінанси (загальний курс) : підручник. – Київ : КНЕУ, 2019. – 608 с.
35. Остап'юк Н. А., Примаченко О. Л. Законодавче регулювання діяльності неприбуткових організацій // Економіка та суспільство. – 2024. – № 62. – С. 159–168. – 10 с.
36. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України : підручник. – Київ : Знання, 2018. – 528 с.
37. Павлюк К. В. Державні видатки : монографія. – Київ : КНЕУ, 2020. – 416 с.
38. Павлютина І. М. Управління неприбутковими організаціями : магістерська робота. – Суми : СумДУ, 2020. – 75 с.
39. Петренко С. М. Податкові ризики та податковий контроль : монографія. – Київ : КНЕУ, 2021. – 348 с.
40. Плевако С. О. Неприбуткові організації в Україні: специфіка державного регулювання : магістерська робота. – Київ, 2023. – 79 с.
41. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2026). – 1032 с.
42. Рахункова палата України. Офіційний вебсайт. – URL: <https://rp.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2026).

43. Рудницький В. С. Аудит у державному секторі : підручник. – Київ : КНЕУ, 2019. – 504 с.
44. Савченко В. Я. Аудит : підручник. – Київ : КНЕУ, 2019. – 640 с.
45. Свірко С. В. Бухгалтерський облік у державному секторі : підручник. – Київ : КНЕУ, 2020. – 720 с.
46. Свірко С. В. Облік і контроль бюджетних коштів : монографія. – Київ : КНЕУ, 2018. – 392 с.
47. Сергієнко О. А. Державний фінансовий аудит : навч. посіб. – Київ : НАДУ, 2020. – 280 с.
48. Слюсар Р. Є. Фінансова звітність у державному секторі : навч. посіб. – Київ : КНЕУ, 2019. – 336 с.
49. Сопко В. В. Бухгалтерський облік : підручник. – Київ : КНЕУ, 2018. – 768 с.
50. Станіна О. М. Організація та методика обліку і контролю у громадських організаціях : магістерська робота. – Дніпро, 2021. – 70 с.
51. Терещенко О. О. Фінансовий аналіз : підручник. – Київ : КНЕУ, 2020. – 560 с.
52. Ткаченко Н. М. Фінансовий облік : підручник. – Київ : КНЕУ, 2020. – 768 с.
53. Усач Б. Ф. Контроль і ревізія : навч. посіб. – Київ : Знання, 2016. – 392 с.
54. Фалатович К.С. Обліково-аналітичне забезпечення діяльності неприбуткових установ : магістерська робота. – Тернопіль, 2019. – 102 с.
55. Чугунов І. Я. Бюджетна політика в умовах трансформації економіки : монографія. – Київ : НАН України, 2019. – 456 с.
56. Шевчук В. О. Державний фінансовий контроль: методологія і практика : монографія. – Київ : КНЕУ, 2021. – 384 с.
57. Шкарабан С. І. Внутрішній контроль в системі управління : монографія. – Львів : ЛНУ, 2017. – 288 с.

58. Шульга Н. П. Фінансовий контроль у державному секторі : навч. посіб. – Київ : КНЕУ, 2018. – 352 с.
59. Юрій С. І. Публічні фінанси : підручник. – Тернопіль : ТНЕУ, 2019. – 544 с.
60. Економічний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 08.01.2026). – 167 с.